

ความเข้าใจในหลักการประพันธ์คำร้องและการใช้คอร์ดเพื่อการแต่งเพลงของ
ผู้ต้องขังในโครงการบำบัดผู้ต้องขังคดียาเสพติดด้วยดนตรีของทัณฑสถานบำบัด
พิเศษเรือนจำกลางคลองเปรม*

Understanding of the Principles of Writing Lyrics and Using Chords for
Songwriting: Case Study of Inmates in the Drug Inmates Therapy Project,
the Special Correctional Institution, Klong Prem Central Prison*

อดุลย์ วงศ์แก้ว, ราเชนทร์ เหมือนชอบ, ธงชัย เหลืองทอง
Adoon Wongkhaw, Rachen Muanchob, Tongchai Luangtong

สาขาวิชาดนตรีสากล คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏจันทรเกษม
Western Music Program, Faculty of Humanities and Social Sciences, Chandrakasem Rajabhat University

E-mail: tongchai.l@chandra.ac.th

บทคัดย่อ

Received: July 30, 2020
Revised: August 10, 2020
Accepted: September 5, 2020

การศึกษานี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ (1) เป็นกรณีศึกษาในเรื่องความรู้และทักษะพื้นฐานของผู้ต้องขังที่เข้าร่วมโครงการบำบัดจิตใจด้วยการเรียนดนตรี ว่าสามารถทำความเข้าใจในหลักการของการประพันธ์เนื้อร้องและใช้คอร์ดประกอบเพลงได้อย่างถูกต้อง แม้ไม่ได้รับการศึกษาวิชาการดนตรีจากในระบบของสถานศึกษา (2) เพื่อเสนอหลักการและวิธีการให้ความรู้และทักษะด้านดนตรีแก่ผู้ต้องขัง (3) เพื่อเกิดประโยชน์ต่อการพัฒนาการเรียนการสอนวิชาในหลักสูตรดนตรีสากล โดยการทดลองให้นักศึกษาได้เป็นผู้ร่วมถ่ายทอดวิชาการดนตรี อันจะนำมาซึ่งการพัฒนาตัวเองของนักศึกษาเอง

การศึกษาในครั้งนี้มีผู้ต้องขังที่เข้าร่วมโครงการจำนวน 30 คน กลุ่มตัวอย่างเป็นผู้ต้องขังคดียาเสพติดในส่วนของทัณฑสถานบำบัดพิเศษ เรือนจำกลางคลองเปรม ดำเนินการภายใต้โครงการ “คืนคนดีสู่สังคม” ของสาขาวิชาดนตรีสากล มหาวิทยาลัยราชภัฏจันทรเกษม เป็นการหาแนวทางการพัฒนาพฤตินิสัย โดยจัดอบรมเชิงปฏิบัติการ (WORKSHOP) กลุ่มเป้าหมาย ได้แก่ผู้ต้องขังที่มีความสามารถเล่นดนตรีได้และให้ความสนใจในการประพันธ์เพลง เพื่อที่จะนำไปสู่ความเข้าใจในหลักการประพันธ์คำร้องและการใช้คอร์ดประกอบเพลง โดยวิทยากรให้ผู้ต้องขังใช้ทำนองที่วิทยากรประพันธ์ไว้ก่อนแล้ว มาประพันธ์คำร้องและคอร์ดประกอบที่ถูกต้องตามหลักของทฤษฎีดนตรีสากล ซึ่งเป็นเป้าหมายของการอบรมในครั้งนี้

* บทความสืบเนื่องจากการประชุมวิชาการระดับชาติ และนานาชาติ “ราชภัฏวิจัย ครั้งที่ 6 วันที่ 17 – 18 สิงหาคม 2563 ณ มหาวิทยาลัยราชภัฏจันทรเกษม

ผลการศึกษา พบว่า (1) แม้จะใช้เวลาในโครงการอบรมเพียง 12 สัปดาห์ก็สามารถทำให้ผู้ต้องขังที่เข้าร่วมโครงการเกิดความเข้าใจในหลักของการประพันธ์เนื้อร้องและการใช้คอร์ดประกอบของเพลง หากมีการจัดเนื้อหาการอบรมที่เหมาะสมกับผู้ต้องขัง (2) การกำหนดให้เริ่มต้นประพันธ์เพลงจากทำนองที่ไม่ซับซ้อนนั้นเป็นผลดีต่อผู้ต้องขัง (3) นักศึกษาได้รับประสบการณ์ชีวิตจากการพูดคุยกับผู้ต้องขังและได้มีโอกาสพัฒนาวิธีการถ่ายทอดวิชาการดนตรีที่เหมาะสมกับผู้เรียน

คำสำคัญ : ทัศนสถานบำบัดพิเศษ, ความเข้าใจในการประพันธ์เนื้อร้องและคอร์ด, วิเคราะห์เพลงจากผู้ต้องขัง

Abstract

The objectives of this study are (1) a case study on the knowledge and basic skills of the inmates participating in the Music Therapy program. That they can understand the principles of composition and use of chords correctly Although not receiving a musical education from the school system, (2) To propose principles and methods of providing music knowledge and skills to inmates. (3) To benefit the development of teaching and learning subjects in the international music curriculum. By experimenting for students to be a contributor to music Which will bring about the self-development of the students themselves

In this study, 30 inmates participated in the project. The sample group were drug-addict prisoners in the special treatment facility. Klong Prem Central Prison Operated under the project "Returning good people to society" of the Western Music Program, Chandrakasem Rajabhat University Is to find ways to develop behavior By organizing workshops target groups These include the inmates who are able to play music and have an interest in song composing. In order to contribute to the understanding of composition, lyrics and the use of chords. By the instructor for the inmates to use the precedent of the speaker To compose the lyrics and chords according to the principles of international music theory Which is the goal of this training.

The results of the study found that (1) Even after only 12 weeks of the training program, the inmates who participated in the project had a better understanding of the principles of composition and the use of chords. If appropriate training content is provided for prisoners (2) It is good for prisoners to begin composing songs from simple melodies. (3) Students gain experience of life by communicating with prisoners and have the opportunity to develop appropriate methods of transferring music education to the learner.

Keywords : Special Correctional Institution, Comprehension of lyrics and chords, Analysis of songs from inmates

บทนำ

ยาเสพติดเป็นปัญหาในด้านความมั่นคงของประเทศ ส่งผลถึงด้านความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินของประชากร และก่อให้เกิดเหตุรุนแรงอันนำมาซึ่งการสูญเสียชีวิตและทรัพย์สินนั้น การป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดเป็นนโยบายสาธารณะที่เกี่ยวข้องกับการควบคุมพฤติกรรมของบุคคลเพื่อประโยชน์ต่อสังคมส่วนรวม (Protective regulatory policy) จึงทำให้หน่วยงานภาครัฐที่มีหน้าที่โดยตรงในเรื่องนี้ต้องกำหนดเป็นพันธกิจในการดำเนินงาน

1. กำหนดและปรับยุทธศาสตร์การป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดให้เหมาะสมกับสภาพการณ์และเป็นไปอย่างต่อเนื่อง
2. บริหารจัดการ การป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดอย่างบูรณาการ ให้เป็นไปตามยุทธศาสตร์ที่กำหนด
3. อำนวยความสะดวกการบังคับใช้กฎหมายเกี่ยวกับยาเสพติดและกฎหมายอื่นที่เกี่ยวข้องให้เอื้อต่อการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติด
4. ติดตามประเมินผล ตรวจสอบ และเฝ้าระวังการแพร่ระบาดของยาเสพติด

(สำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด, 2559 : 1)

ทฤษฎสถานบำบัดพิเศษ เรือนจำกลางคลองเปรม มีผู้ต้องขังคดียาเสพติดถูกคุมขังอยู่ในแดน 4 ประมาณ 800 คน หลายคนเมื่อพ้นโทษแล้วยังกลับไปทำผิดในคดียาเสพติดซ้ำอีก เกิดปัญหาผู้ต้องขังต้องอยู่รวมกันในสภาพแออัด โดยมีพื้นที่จำกัด จนทำให้การปฏิบัติต่อผู้ต้องขังไม่เป็นไปตามมาตรฐานสากล ทั้งในด้านการควบคุม การพัฒนาพฤตินิสัย การบำบัดฟื้นฟู จากพันธกิจที่กรมราชทัณฑ์กำหนดไว้สำหรับเป็นแนวทางในการดำเนินงาน 2 ด้าน คือ การควบคุมและพัฒนาพฤตินิสัยผู้ต้องขังตามหลักมาตรฐานสากล และ การพัฒนาองค์กรให้มีสมรรถนะในการปฏิบัติงานอย่างมืออาชีพ (กรมราชทัณฑ์, 2558 : 5)

มหาวิทยาลัยราชภัฏจันทรเกษมมีพันธกิจที่สำคัญในการให้บริการทางวิชาการและร่วมพัฒนาชุมชนที่อยู่โดยรอบ คือเขตจตุจักร และเขตลาดพร้าว เรือนจำกลางคลองเปรมตั้งอยู่ในเขตจตุจักร มหาวิทยาลัย ฯ จึงมีโครงการที่ดำเนินงานโดยสาขาวิชาดนตรีสากล โดยมีเป้าหมายที่จะร่วมโครงการบำบัดผู้ต้องขังของกรมราชทัณฑ์ เพื่อให้มีทักษะทางด้านดนตรี และสามารถใช้ดนตรีเพื่อกล่อมเกลาคิดใจให้พ้นจากการอยู่ในวิถีชีวิตที่มียาเสพติด ผู้ต้องขังในทฤษฎสถานบำบัดพิเศษเรือนจำกลางคลองเปรม ในแดนคุมขังที่ 4 ล้วนเป็นผู้ต้องโทษคดีที่เกี่ยวกับยาเสพติดทั้งสิ้น มีระวางโทษจำคุกไม่เกิน 15 ปี กรมราชทัณฑ์ได้มีโครงการบำบัดผู้ต้องขังเหล่านี้จากโครงการบำบัดด้วยดนตรี โดยขอความอนุเคราะห์เชิญวิทยากรจากสาขาวิชาดนตรีสากล มหาวิทยาลัยราชภัฏจันทรเกษมเป็นวิทยากรอบรมวิชาการที่เกี่ยวกับดนตรี โดยมีการฝึกหัดผู้ต้องขังให้เล่นดนตรีชนิดต่าง ๆ ตามที่สนใจ มีการเรียนรู้เกี่ยวกับการจัดการระบบขยายเสียงเพื่อที่จะสามารถเปิดทำการแสดงดนตรีได้ เพื่อเป็นการผ่อนคลายความตึงเครียดของจิตใจผู้ต้องขังรายอื่น ๆ ด้วย เพื่อให้ผู้ต้องขังใช้เวลาว่างในระหว่างที่ถูกคุมขัง ได้ใช้ดนตรีกล่อมเกลาคิดใจ หรืออาจเป็นโอกาสที่จะนำความรู้ด้านดนตรีไปประกอบสัมมาอาชีพได้เมื่อพ้นโทษคุมขังแล้วก็ได้ และที่สำคัญที่สุดคือได้มีการอบรมความรู้เรื่องการประพันธ์เพลง โดยการคิดใจพร้อมกันคือให้ผู้ต้องขังประพันธ์คำร้องในเพลงที่กล่าวถึงความสำนึกในพระมหากรุณาธิคุณของสมเด็จพระกนิษฐาธิราชเจ้า กรมสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี พร้อมใส่คอร์ดประกอบเพลง จากนั้นวิทยากรและผู้ต้องขังได้ร่วมกันวิเคราะห์เพลงที่ได้ถูกเรียบเรียงขึ้นใหม่โดยวิทยากรให้เป็นดนตรีอะคูสติค มีเครื่องดนตรีประกอบคือ เปียโน ซอฮู กีตาร์เบส และเพอร์คัสชั่น ผลจากการอบรมเรื่องความเข้าใจในหลักการเขียนเนื้อร้องและการใช้คอร์ดเพื่อการแต่งเพลงนี้จะถูกนำไปใช้ประโยชน์ในการเรียนการสอน ทั้งในหลักสูตรดนตรีสากลและโครงการของกรมราชทัณฑ์ นอกจากนั้นวิทยากรคืออาจารย์และ

นักศึกษาก็ได้ประโยชน์จากการวิเคราะห์บทเพลงอย่างละเอียดเป็นกรณีตัวอย่างในการเรียนการสอนวิชาที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับทฤษฎีดนตรีและเทคโนโลยีดนตรี โดยผ่านการทดลอง แก้ไข และทำความเข้าใจจากสถานการณ์จริงอีกด้วย

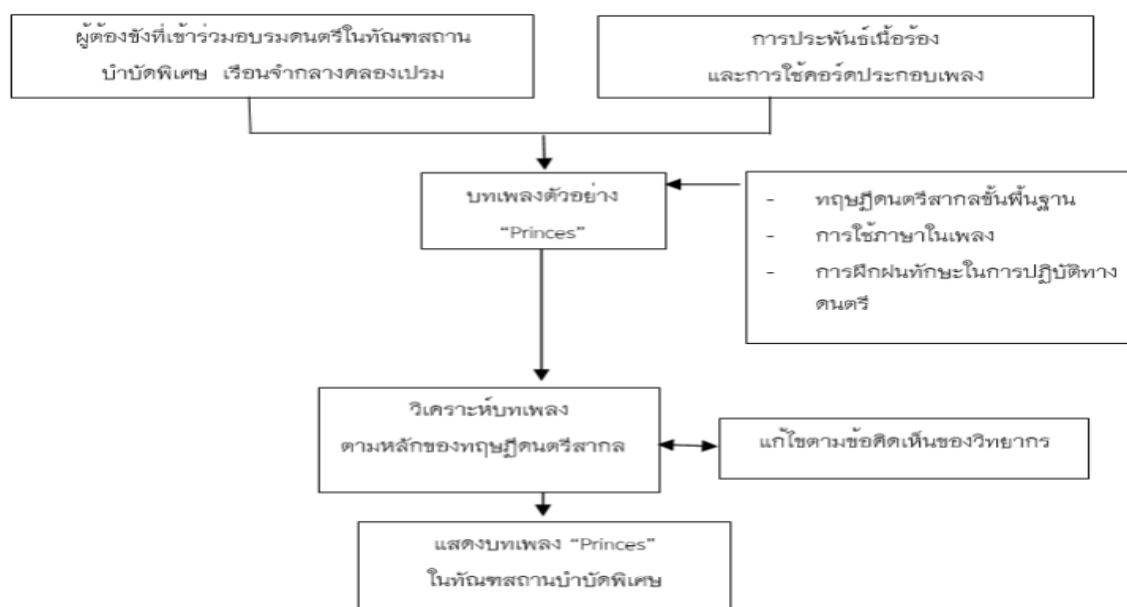
วัตถุประสงค์ของการศึกษา

1. เป็นกรณีศึกษาในเรื่องความรู้และทักษะพื้นฐานของผู้ต้องขังที่เข้าร่วมโครงการบำบัดจิตใจด้วยการเรียนดนตรีว่าสามารถทำความเข้าใจในหลักการของการประพันธ์เนื้อร้องและใช้คอร์ดประกอบเพลงได้อย่างถูกต้อง แม้ไม่ได้รับการศึกษาวิชาการดนตรีจากในระบบของสถานศึกษา
2. เพื่อเสนอหลักการและวิธีการให้ความรู้และทักษะด้านดนตรีแก่ผู้ต้องขัง
3. เพื่อเกิดประโยชน์ต่อการพัฒนาการเรียนการสอนวิชาในหลักสูตรดนตรีสากล

ขอบเขตของการศึกษา

1. กรณีศึกษาผู้ต้องขังคดีอาชญากรรมที่เข้าร่วมโครงการ “คืนคนดีสู่สังคม” ในทัณฑสถานบำบัดพิเศษ เรือนจำกลางคลองเปรมจำนวน 30 คน
2. ศึกษาความเข้าใจในดนตรีของผู้ต้องขังและนำวิชาการดนตรีขั้นพื้นฐานมาประพันธ์คำร้องและสามารถใช้คอร์ดประกอบเพลงได้ ภายในช่วงระยะเวลาที่ดำเนินโครงการ 90 วัน

กรอบแนวคิดในการศึกษา

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดในการศึกษา

วิธีดำเนินการศึกษา

วางแผนงานและกำหนดวิธีการศึกษาดังนี้

1. เลือกหัวข้อปัญหาที่จะทำการศึกษา จุดประสงค์ก็คือ
 - 1.1 เพื่อช่วยในการกำหนดขอบข่ายของงานวิจัย

- 1.2 เพื่อช่วยให้สามารถพิจารณาได้ว่าหัวข้อปัญหาในการศึกษานี้เหมาะสมหรือไม่
- 1.3 เพื่อช่วยให้สามารถพิจารณาได้ว่า ผลการศึกษาจะเป็นประโยชน์หรือมีคุณค่าต่อการศึกษาหรือไม่
2. ตั้งวัตถุประสงค์ของการศึกษา เพื่อช่วยให้สามารถกำหนดรูปแบบของการศึกษาได้
3. วิเคราะห์ข้อมูลเบื้องต้น ที่ได้จากทัศนสถานบำบัดพิเศษ เรือนจำกลางคลองเปรม
4. ออกแบบตัวอย่างบทเรียนและแบบฝึกหัดที่เหมาะสมกับผู้ต้องขัง
5. ประเมินผลงานของผู้ต้องขังที่ได้จากการอบรม โดยการวิจารณ์ตามหลักของทฤษฎีดนตรีสากล
6. เขียนบทความรายงานผลการศึกษา เสนอตามลำดับเหตุการณ์ก่อนหลัง
7. นำเสนอบทความรายงานผลการศึกษาในงานประชุมวิชาการระดับชาติและนานาชาติ ราชภัฏวิจัย ครั้งที่ 6

เนื้อหา

มหาวิทยาลัยราชภัฏหรือวิทยาลัยครูในอดีตนั้นมีหน้าที่สำคัญคือผลิตบุคคลากรครูให้กับประเทศไทยเป็นหลัก แต่เมื่อสังคมและการศึกษาพัฒนาตัวเองขึ้น หน้าที่และบทบาทของวิทยาลัยครูจึงต้องมีการปรับเปลี่ยนเพื่อให้ทำหน้าที่อย่างเหมาะสมมากขึ้น เนื่องจากมหาวิทยาลัยราชภัฏทั้ง 38 แห่งนั้นมีสถานที่ตั้งอยู่ในทุกภูมิภาคของประเทศไทย จึงถือว่าเป็นสถานศึกษาเพื่อชุมชนอย่างแท้จริง ใน พ.ศ.2547 มีการประกาศใช้พระราชบัญญัติมหาวิทยาลัยราชภัฏ พ.ศ. 2547 โดยในมาตราที่ 7 กำหนดให้มหาวิทยาลัยราชภัฏมีบทบาทหน้าที่คือ

ให้มหาวิทยาลัยเป็นสถาบันอุดมศึกษาเพื่อการพัฒนาท้องถิ่นที่เสริมสร้างพลังปัญญาของแผ่นดิน ฟื้นฟูพลังการเรียนรู้ เชิดชูภูมิปัญญาของท้องถิ่น สร้างสรรค์ศิลปวิทยา เพื่อความเจริญก้าวหน้าอย่างมั่นคงและยั่งยืนของปวงชน มีส่วนร่วมในการจัดการ การบำรุงรักษา การใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างสมดุลและยั่งยืน โดยมีวัตถุประสงค์ให้การศึกษา ส่งเสริมวิชาการและวิชาชีพชั้นสูง ทำการสอน วิจัย ให้บริการทางวิชาการ แก่สังคม ปรับปรุง ถ่ายทอด และพัฒนาเทคโนโลยี ทำนุบำรุงศิลปะและวัฒนธรรม ผลิตครูและส่งเสริมวิทยฐานะครู

มหาวิทยาลัยราชภัฏจันทรเกษมตั้งอยู่ในพื้นที่เขตจตุจักร กรุงเทพมหานคร ได้ให้ความสำคัญในการให้บริการทางวิชาการในชุมชนเมืองในเขตจตุจักร เขตบางเขน และเขตลาดพร้าว เนื่องจากอยู่ในเขตพื้นที่ใกล้เคียงกับมหาวิทยาลัย ซึ่งมีชุมชนที่หลากหลาย ยังมีความต้องการรับบริการทางด้านวิชาการอีกจำนวนมาก สาขาวิชาดนตรีสากล มหาวิทยาลัยราชภัฏจันทรเกษม ได้ให้ความร่วมมือกับมหาวิทยาลัยในการให้บริการทางวิชาการ โดยได้ดำเนินโครงการ “คืนคนดีสู่สังคม” ณ ทัศนสถานบำบัดพิเศษ เรือนจำกลางคลองเปรม ในพื้นที่เขตจตุจักร ภายหลังจากที่ได้รับการขอความอนุเคราะห์จากกรมราชทัณฑ์ในปี พ.ศ.2561 ให้สาขาวิชาดนตรีสากลส่งอาจารย์และนักศึกษาเข้าไปเป็นวิทยากรเพื่อฝึกหัดผู้ต้องขังให้เล่นดนตรี ในโครงการบำบัดผู้ต้องขังคดียาเสพติดด้วยดนตรี นอกจากนั้นสาขาวิชาดนตรีสากลยังมีวิชาที่เปิดสอนชื่อ ดนตรีสร้างสรรค์สำหรับชุมชน ได้มีการกำหนดให้นักศึกษาที่ลงทะเบียนเรียนในรายวิชานี้ สมัครใจเป็นวิทยากรสอนดนตรีร่วมกับอาจารย์ ณ แดน 4 ทัศนสถานบำบัดพิเศษ เราจะเข้าพื้นที่บริการสัปดาห์ละ 1 ครั้ง มีเป้าหมายคือ เพื่อสอนให้ผู้ต้องขังที่สมัครเข้าร่วมโครงการได้รับความรู้ความเข้าใจในดนตรี ฝึกฝนให้สามารถเล่นและแสดงดนตรีได้ ทั้งนี้มีผู้ต้องขังที่ให้ความสนใจสมัครเข้าร่วมโครงการจำนวน 30 คน แบ่งเป็นกลุ่มที่เป็นนักดนตรีและกลุ่มที่สนใจวิชาการทางดนตรี เช่น การจัดการระบบเครื่องขยายเสียงเวทีดนตรี การบันทึกเสียงด้วยคอมพิวเตอร์ และการแต่งเพลง กลุ่มที่เป็นนักดนตรีจะมีการฝึกสอนให้สามารถบรรเลงเครื่องดนตรีสากลชนิดต่าง ๆ เช่น กลอง ฆ้องเบอร์ด กีตาร์ กีตาร์เบส และการขับร้องเพลง เริ่มแรกนั้นในทัศนสถานบำบัดพิเศษมีเครื่องดนตรีเก่า ๆ ที่ได้รับการบริจาคมา แต่เมื่อพิจารณาแล้วเห็นว่าเครื่องดนตรีส่วนใหญ่อยู่ในสภาพทรุดโทรมมาก ไม่เหมาะที่จะ

นำมาใช้เวลาเวลาจัดแสดง จะใช้ได้แค่การซ่อมเท่านั้น มหาวิทยาลัยจึงจัดระดมทุนเพื่อหาเงินซื้อเครื่องดนตรีใหม่ให้กับทัศนสถานฯ ได้รับความร่วมมือจากโรงงานไฟ กรมสรรพสามิต บริจาคร่วมกับมหาวิทยาลัยในการจัดซื้ออุปกรณ์ดนตรีที่จำเป็นต้องใช้ได้จำนวนหนึ่ง มาใช้ในการเรียนตามโครงการและใช้ในโอกาสที่มีการแสดงดนตรีของผู้ต้องขัง เนื่องจากผู้ต้องขังที่เข้าร่วมโครงการส่วนใหญ่ไม่เคยได้รับการศึกษาด้านวิชาการดนตรีมาก่อน จึงต้องมีการฝึกทักษะตั้งแต่ขั้นพื้นฐาน ต้องมีการจัดเตรียมเนื้อหาทั้งภาคปฏิบัติและภาคทฤษฎีดนตรีให้เหมาะสมในแต่ละสัปดาห์ เพราะผู้ต้องขังมีเวลาพบกับวิทยากรแค่สัปดาห์ละ 4 ชั่วโมงเท่านั้น การกำหนดเนื้อหาการเรียนต้องสามารถบรรลุเป้าหมายแต่ละข้อให้ได้ภายในระยะเวลาที่จำกัด จึงต้องมีความเข้มข้นมาก โดยมอบหมายให้นักศึกษาที่ร่วมเป็นวิทยากรเป็นผู้ฝึกหัดและถ่ายทอดวิธีการเล่นเครื่องดนตรีต่าง ๆ ที่ผู้ต้องขังสนใจตั้งแต่ขั้นพื้นฐาน โดยอาจารย์ที่เป็นวิทยากรจะเป็นผู้ให้คำแนะนำ ทดสอบความก้าวหน้าของการฝึกตามแบบฝึกหัด และกำหนดเนื้อหาที่เหมาะสมกับผู้ต้องขังในสัปดาห์ถัดไป มีการทดสอบความเข้าใจและทบทวนก่อนเรียนทุกครั้ง เนื้อหาความรู้หลักที่โครงการตั้งเป้าหมายไว้คือ

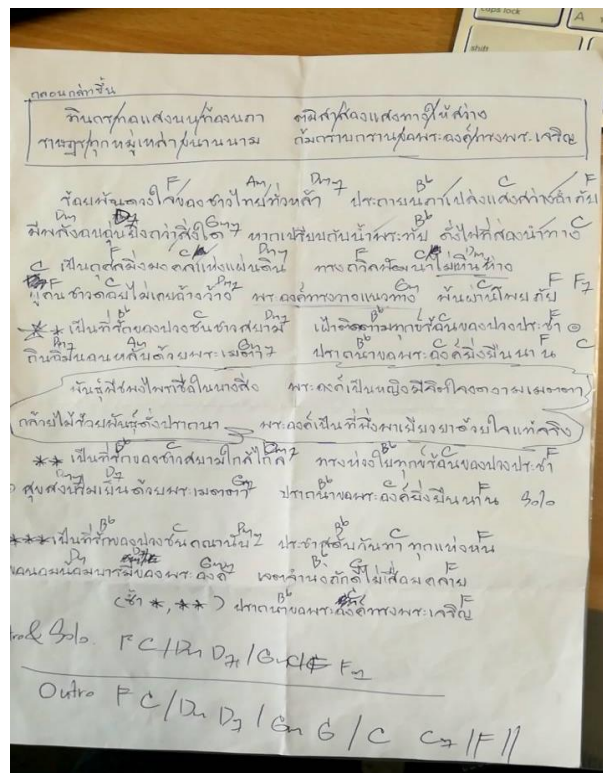
1. ต้องสามารถบรรเลงเครื่องดนตรีที่ตนเองเลือกเรียน เพื่อให้สามารถนำไปใช้ประกอบอาชีพได้
2. ต้องเข้าใจในหลักการแต่งเพลงที่ถูกต้อง เพื่อให้สามารถสร้างผลงานเพลงของตัวเองได้
3. ต้องเข้าใจและสามารถทำงานเพลงที่ใช้เทคโนโลยีทางดนตรีช่วยได้

ในการฝึกให้ผู้ต้องขังเล่นเครื่องดนตรีได้นั้นไม่ค่อยเกิดปัญหามากนัก เนื่องจากกิจกรรมประจำวันของผู้ต้องขังในแดน 4 จะเริ่มทำกิจกรรมต่าง ๆ ในโครงการบำบัดของกรมราชทัณฑ์ ตั้งแต่เวลา 8.30 น. ไปจนถึง 15.30 น. ของทุกวัน ซึ่งมีเวลาให้ผู้ต้องขังฝึกซ้อมกับเครื่องดนตรีได้อย่างเต็มที่ ส่วนผู้ต้องขังที่เลือกเรียนรู้เกี่ยวกับเทคโนโลยีดนตรีก็จะใช้เวลาที่มีการฝึกซ้อม ฝึกฝนตัวเองให้ใช้งานอุปกรณ์ต่าง ๆ และได้ทดลองบันทึกเสียงด้วยซอฟต์แวร์ของคอมพิวเตอร์ แต่เนื้อหาที่นับว่ามีปัญหาในการดำเนินโครงการคือ เรื่องความเข้าใจในหลักการแต่งเพลง การนำทฤษฎีดนตรีมาใช้ในการแต่งเพลงอย่างถูกต้องตามหลักการ เนื่องจากทฤษฎีดนตรีมีรายละเอียดมากมายและมีความซับซ้อนที่จะทำความเข้าใจได้ดีในเวลาอันจำกัด ในส่วนนี้จึงต้องแยกผู้ต้องขังที่มีความสนใจในเรื่องทฤษฎีดนตรีและการแต่งเพลงจริง ๆ มาเป็นกลุ่มที่เป็นแกนนำหลักในการไปช่วยถ่ายทอดให้ผู้ต้องขังคนอื่น ๆ โดยผู้ต้องขังกลุ่มนี้ซึ่งมีประมาณ 5 คน คัดมาจากผู้ที่ใช้ภาษาไทยได้ดี สนใจในเรื่องการแต่งเพลง ร้องเพลงได้ดีพอสมควร เล่นเครื่องดนตรีได้ เช่น เล่นกีตาร์เล่นเปียโนได้ เพื่อนำมารับการฝึกสอนเรื่องต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการแต่งเพลง เช่น

1. การอ่านและเขียนโน้ตดนตรีสากล
2. ความรู้เรื่องบันไดเสียงของดนตรีสากล
3. ความรู้เรื่องคอร์ดและการเลือกใช้คอร์ดในเพลง
4. การใช้คำในภาษาไทยเพื่อแต่งเป็นเนื้อเพลง

ในการเรียนเรื่องการประพันธ์เพลงเพลงนี้เป็นการทดลองใช้บทเรียนที่ให้เวลาน้อยที่สุดเพราะโครงการนี้มีระยะเวลาในแต่ละครั้งประมาณ 3 เดือนจากนั้นจะเว้นไปนานจนกว่าจะเริ่มโครงการครั้งใหม่ จึงจำเป็นที่จะต้องให้ผู้ต้องขังเรียนรู้ทั้ง 4 เรื่องนี้ไปพร้อม ๆ กัน ผ่านกระบวนการทำงานของผู้เรียนจริงและทำการแสดงจริงเพื่อทดสอบว่าผลจากการเรียนในลักษณะนี้มีประโยชน์กับผู้เรียนหรือไม่ เพื่อที่วิทยากรจะได้นำไปปรับปรุงวิธีการสอนดนตรีต่อไป ทั้งการเป็นวิทยากรสอนดนตรีและการพัฒนาหลักสูตรของสาขาวิชาดนตรีสากล เริ่มจากวิทยากรมอบหมายงานให้ผู้ต้องขังแต่งคำร้องเพลง 1 เพลงที่มีเนื้อเพลงกล่าวถึงพระมหากษัตริย์คุณของ สมเด็จพระกนิษฐาธิราชเจ้า กรมสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี โดยไม่มีการเอ่ยพระนามของพระองค์อยู่ในเนื้อเพลงเลย แต่ต้องสื่อให้คนที่ฟังเพลงนี้ทราบได้ในทันทีว่าเพลงนี้หมายถึงพระองค์ มีการหาข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับพระราชกรณียกิจจาก

หนังสือและสื่อต่าง ๆ มามอบให้ผู้ต้องขังศึกษาเรียนรู้ จากนั้นก็ให้ตัวอย่างทำนองเพลงในการนำไปใส่คำร้อง ผู้ต้องขังต้องแต่งเนื้อเพลงพร้อมกับใส่คอร์ดประกอบให้กับเพลงด้วย เมื่อผู้ต้องขังทราบว่าจะทำอะไรบ้างก็จะเริ่มเรียนทฤษฎีดนตรีต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการเรียน ผ่านทางการบ้านของแต่ละสัปดาห์ โดยทุกครั้งที่มีการซ้อมดนตรีเสร็จ วิทยากรจะนำเพลงนั้นมายกตัวอย่างในเรื่อง บันไดเสียงว่า เพลงที่เล่นอยู่นั้นใช้บันไดเสียงอะไร เมเจอร์ หรือไมเนอร์ ในเพลงแต่ละท่อนใช้คอร์ดอะไรบ้าง พร้อมทั้งอธิบายว่าคอร์ดต่าง ๆ ในเพลงนั้นเกิดจากโน้ตอะไรบ้าง โดยใช้หลักของทฤษฎีดนตรีสากลมาสอนให้ผู้ต้องขังได้เรียนรู้ไปกับเพลงที่เค้าเล่นจริง ๆ เพื่อที่เวลาวิทยากรพูดถึงโน้ตใดโน้ตหนึ่งจะได้รู้ถึงเสียงนั้นได้ทันที นอกจากเรื่องของหลักทฤษฎีขั้นพื้นฐานที่ต้องเรียนรู้แล้วอีกสิ่งหนึ่งที่สำคัญคือ หลักการประพันธ์เนื้อเพลงก็จะใช้เพลงที่ผู้ต้องขังฝึกซ้อมนั่นเองมาใช้เป็นตัวอย่าง นักร้องที่ร้องเพลงนั้นจะมีหน้าที่เขียนเนื้อเพลงในกระดาษเพื่อนำมาใช้เรียนเรื่องการประพันธ์คำร้องของเพลง วิทยากรจะยกตัวอย่างและอธิบายเรื่องการเรียงลำดับความสำคัญของเนื้อเรื่องในเพลง เช่นเพลงพูดถึงอะไร ต้องใช้ภาษานำเรื่องราวอย่างไรจึงจะน่าสนใจ การสรุปเนื้อเรื่องในท่อน HOOK ต้องมีคำหรือประโยคแบบไหนคนฟังจึงจะจดจำเพลงของเราได้ง่าย ท่อนจบเพลงควรให้จบแบบไหนจึงจะฟังแล้วประทับใจ ผู้ต้องขังที่เข้าร่วมอบรมจะต้องใช้ข้อมูลทั้งหมดที่วิทยากรรวบรวมมาให้ไปใช้ประพันธ์เนื้อเพลงพร้อมใส่คอร์ดด้วย 1 เพลง สำหรับข้อมูลที่เป็นพระราชกรณียกิจของสมเด็จพระกนิษฐาธิราชเจ้า กรมสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี นั้นวิทยากรได้มอบหนังสือที่เป็นเรื่องราวต่างๆของพระองค์ไว้ให้ผู้ต้องขังได้ศึกษาเรื่องราวของพระองค์ เพื่อจะได้นำมาถ่ายทอดเป็นคำร้องของเพลง เมื่อสิ้นสุดการอบรมได้มีการนำบทเพลงที่ผู้ต้องขังประพันธ์ขึ้นมาทำการวิเคราะห์ร่วมกัน เพื่อเป็นตัวอย่างในการนำไปพัฒนาสำหรับผู้ที่สนใจจะนำไปต่อยอดเพื่อประพันธ์เพลงต่อไปในอนาคต สำหรับเพลงนี้วิทยากรให้ทำนองเปล่าไม่มีคอร์ด โดยใช้บันไดเสียง F Major โดยให้ผู้ต้องขังที่เรียนกีตาร์มาเล่นตามทำนอง เป็นทำนองเพลงที่ไม่ซับซ้อน

ภาพที่ 2 กระดาษเขียนเนื้อเพลงลายมือผู้ต้องขัง
ที่มา: (กระดาษเขียนเนื้อเพลงลายมือผู้ต้องขัง, 2562)

คำร้องจริงที่ปรากฏในเพลง

ร้อยพันดวงใจของชาวไทยทั่วหล้า ประกายนภาเปล่งแสงสว่างอำไพ
 มีพลังอบอุ่นยิ่งกว่าสิ่งใด หากเปรียบกับน้ำพระทัย ดังไฟที่ส่องนำทาง
 เป็นกุศลมีมงคลแห่งแผ่นดิน ทรงถวิลพัฒนาไม่เห็นห่าง
 ผู้คนชาวคอยไม่เคยอ้างว้าง พระองค์ทรงวางแนวทาง ผ่านผ่านโพยภัย
 เป็นที่รักของปวงชนชาวสยาม เฝ้าติดตามทุกซั้วร้อนของปวงประชา
 กินอ้ม นอนหลับด้วยพระเมตตา ประราณาขอพระองค์ยิ่งยืนนาน
 เป็นที่รักของชาวสยามใกล้ไกล ทรงห่วงใยทุกซั้วร้อนของปวงประชา
 สุขสงบ ร่มเย็นด้วยพระเมตตา ประราณาขอพระองค์ยิ่งยืนนาน
 เป็นที่รักของปวงชนไทยทั้งผอง ประชาชนอมวันทำทุกแห่งหน
 ขอนอบน้อมบารมีของพระองค์ เจตจำนงศักดิ์สิทธิ์ไม่เสื่อมคลาย
 ประราณาขอพระองค์ ทรงพระเจริญ

ผู้ต้องขังใช้เวลาประพันธ์คำร้องประมาณ 4 สัปดาห์ และได้ส่งคำร้องที่ประพันธ์เสร็จแล้ว พร้อมทั้งมีการบันทึกเสียงร้องเป็นตัวอย่างโดยมีการใช้กีตาร์บรรเลงประกอบเพื่อให้เห็นว่าใช้คอร์ดอะไรประกอบในเพลงบ้าง หลังจากนั้นจะเป็นขั้นตอนที่วิทยากรและผู้ต้องขังประชุมร่วมกันว่าผู้ต้องขังต้องการให้วิทยากรนำเพลงมาเรียบเรียงดนตรีใหม่ให้เป็นแบบใด ได้คำตอบว่าต้องการให้เป็นเพลงที่มีเสียงเครื่องดนตรีประกอบคือ เปียโน ซออู้ กีตาร์เบส และเพอร์คัสชัน วิทยากรจึงเรียบเรียงดนตรีใหม่โดยใช้เสียงเครื่องดนตรีเป็นอะคูสติค ทำการบันทึกเสียงใหม่แต่ยังคงใช้เสียงร้องจากต้นฉบับเดิมที่เป็นเสียงของผู้ต้องขังเอง นำมาตัดต่อด้วยกระบวนการทางอิเล็กทรอนิกส์โดยซอฟต์แวร์ของคอมพิวเตอร์ เพื่อนำมาเป็นอย่างในการสอนเรื่องการใช้นวัตกรรมดนตรีต่อไป จากนั้นจึงนำเพลงมาวิเคราะห์ในเชิงทฤษฎีดนตรีสากล เพื่อให้เห็นองค์ประกอบของเพลงในส่วนต่าง ๆ มีอะไรบ้าง

บทวิเคราะห์เพลง

คีตลักษณ์ของบทประพันธ์ แบ่งออกเป็น

Intro คือ ห้องที่ 1-5

Verse 1 คือ ห้องที่ 6-13

Verse 2 คือ ห้องที่ 14 – 21

Chorus 1 คือ ห้องที่ 22 – 29

Solo คือ ห้องที่ 30 – 38

Chorus 2 คือ ห้องที่ 39 – 46

Chorus 3 คือ ห้องที่ 47-59

Intro เริ่มต้นด้วย pick up note ในจังหวะยกของปีที่ 3 เคลื่อนทำนองมาที่ โน้ต F ซึ่งเป็น tonic ของ คีย์ตามด้วย Chord Progression I – iii – vi – ii – I – V ซึ่งเป็นที่นิยมใช้ในเพลงสมัยนิยมทั่วไป โดยการจบประโยคเพลงที่คอร์ด V หรือ Half Authentic Cadence นั้น จะช่วยส่งให้คำร้องที่จะเข้ามาในท่อน Verse 1 นั้นมีความโดดเด่นยิ่งขึ้น

ภาพที่ 3 ตัวอย่างที่ 1 Intro

Verse 1 นั้นแบ่งเป็น 2 ประโยค คือ ห้องที่ 6 – 9 และ ห้องที่ 10 – 13 โดย คอร์ดที่ใช้ในประโยคที่ 1 คือ I – iii – vi – IV – V – I ซึ่งเป็นการจบประโยคแบบ Imperfect Authentic Cadence ซึ่งจะทำให้ความรู้สึกจบประโยคมากกว่า

ภาพที่ 4 ตัวอย่างที่ 2 Verse 1 ประโยคแรก

ประโยคที่ 2 คอร์ดที่ใช้ ได้แก่ vi – V7/ii – ii7 – IV – V จะเห็นได้ว่า มีการใช้คอร์ดใหม่ที่เป็น Secondary Dominant ได้แก่ V7/ii สิ่งช่วยเพิ่มสีสันและเป็นการเตรียมเพื่อเคลื่อนไปหาคอร์ดที่ทำหน้าที่เป็น Subdominant และ Dominant และจบประโยคด้วย Half Authentic Cadence เพื่อส่งเข้า Verse 2

ภาพที่ 5 ตัวอย่างที่ 3 Verse 1 ประโยคที่สอง

Verse 2 ยังคงแบ่งเป็น 2 ประโยคเช่นเดิม แต่คอร์ดที่ใช้จะแตกต่างออกไป โดยประโยคแรก คอร์ดที่ใช้ ได้แก่ I – V – vi – I – V – vi ซึ่งการจบประโยคด้วยคอร์ด vi นั้นเรียกว่า Deceptive Cadence เป็นการจบประโยคที่ให้ความรู้สึกจบที่น้อยกว่า Half Authentic Cadence

2 [Verse2]

14 F C Dm F C Dm

ค ล ม ิ่ง ม ง ค ล แห่ ง แ่ น ด ิน ท ร ง ถ วิ ล พ ี ฒ น า ไม่ เ ห็น ห ่าง ผู้

ภาพที่ 6 ตัวอย่างที่ 4 Verse 2 ประโยคแรก

ประโยคที่สอง ของ Verse 2 ใช้คอร์ดที่คล้ายกันกับประโยคแรกมาก แต่มีการเปลี่ยนคอร์ดเล็กน้อยเพื่อให้เข้ากับทำนองของคำร้อง คือการเปลี่ยนจากคอร์ด F มาใช้คอร์ด Gm แทน และมีการเปลี่ยนคอร์ดจบเพื่อเป็นการเน้นให้ท่อน Chorus ที่ตามมาโดดเด่นมากขึ้น โดยใช้คอร์ด I และ ตามด้วยคอร์ดที่เป็น Secondary Dominant ได้แก่ F7 ซึ่งทำให้ Function ของคอร์ดเปลี่ยนไป เป็น I – V – vi – ii – V – I – V7/IV

18 F C Dm Gm C F F7

ค น ขาว ดอย ไม่ เคย อ ำ ง ร ำ ง พ ร ะ อ ง ค์ ท ร ง ว าง แ น ว ท าง พ ัน แ่ น โ พ ย ก ั ย เ ป น ที่

ภาพที่ 7 ตัวอย่างที่ 5 Verse 2 ประโยคที่สอง

ในท่อน Chorus นั้นมีการใช้คอร์ดที่ต่างจาก Verse 1 และ Verse 2 อย่างมากเพราะ ขึ้นต้นประโยคแรกด้วยคอร์ด IV ซึ่งทำหน้าที่เป็น Subdominant ในขณะที่ ท่อน Verse จะใช้คอร์ด I และ vi ซึ่งทำหน้าที่เป็น Tonic คอร์ดที่ใช้ในประโยคแรก ได้แก่ IV – V – vi – IV – V – I และประโยคที่สอง ได้แก่ vi – V/ii – V7/ii – ii – IV – V – I นอกจากนี้การจบประโยคของทั้งสองประโยคในท่อนนี้คล้ายกัน คือ จบด้วยคอร์ด I เหมือนกัน ต่างเพียงประโยคที่ 1 จบแบบ Imperfect Authentic Cadence เพื่อให้ความรู้สึกว่ายังคงมีการดำเนินทำนองต่อ แต่ในประโยคที่สองจะจบประโยคแบบ Perfect Authentic Cadence เพื่อยืนยันการจบประโยคอย่างแท้จริงและหยุดการดำเนินทำนองของคำร้อง เพื่อส่งให้เครื่องดนตรีบรรเลง

[Chorus1]

22 Bb C Dm Bb C F

ร ัก ข อ ง ป ว ง ข น ขาว ส ย าม เฝ ำ ดิ ต ตาม ทุ ก ข์ ร ่อน ข อ ง ป ว ง ป ระ ข ำ กิ น อ ื ม

ภาพที่ 8 ตัวอย่างที่ 6 Chorus 1 ประโยคแรก

26 Dm D D7 Gm(add9) Bbmaj7 C F

นอนหลับ ด้วย พระ เมตตา ปราถนา ขอ พระ องค์ ยิ่ง ยืน นาน

ภาพที่ 9 ตัวอย่างที่ 7 Chorus 1 ประโยคที่สอง

ท่อน Solo นั้น ใช้คอร์ดที่พัฒนาจาก ประโยคที่สองของ Verse 2 คือ V – I – IV – vi – V7/ii – ii – V – I ซึ่งมีการละและเพิ่มคอร์ดจากโครงสร้างเดิม และ ประโยคที่สองของ Chorus 1 คือ vi – V/ii – IV – V – I ซึ่งจบประโยคแบบ Perfect Authentic Cadence เพื่อให้รู้สึกจบท่อนอย่างสมบูรณ์ ในการบรรเลงท่อน Solo นี้ ทำนองทั้งหมดจะไม่ใช้การซ้ำจากทำนองของคำร้องในท่อนใด ๆ เพียงแต่ใช้คอร์ดที่คล้ายกัน

30 C F C6 C Dm D7 Gm(add9) C F

เป็น ที่

ภาพที่ 10 ตัวอย่างที่ 8 ท่อน Solo

ในท่อน Chorus 2 นั้น มีการใช้คอร์ดเหมือนกับท่อน Chorus 1 แทบทั้งหมด และทำนองในการร้องนั้นมีการพัฒนาโดยเพิ่มคำร้องและทำนองเพิ่มเติม

Chorus2

39 B $\flat$ C Dm D 7 B $\flat$ C F 6 F

รัก ของ ชาว สยาม ไกล ไกล ทรง ห่วง ไย ทุกข์ ร้อน ของ ปวง ประ ชา สุข ส

43 Dm D D 7 Gm(add9) B $\flat$ maj 7 C/D F

บ ร รม เ็น ด้วย พระ เมต ตา ปรา ถ นา ขอ พระ องค์ ยิง ยิน นาน เป็น ที่

ภาพที่ 11 ตัวอย่างที่ 9 Chorus 2

ท่อน Chorus 3 ยังคงใช้คอร์ดเดียวกับ Chorus 1 และ Chorus2 แต่ทำนองได้มีการปรับเปลี่ยนและพัฒนาให้มีเพียงแคโน้ตหลักบางส่วนที่ยังคงใช้เดิม

Chorus3

47 B $\flat$ C Dm D 7 (omit3) B $\flat$ C F F 6

รัก ของ ปวง ชน ไทย ทั้ง พ้อง ประ ชา น้อม วัน ทา ทุก แห่ง ทน ขอ นอบ

51 Dm D D 7 Gm B $\flat$ 5 /G B $\flat$ 6 D 5 /B $\flat$ C F F(sus2)

น้อม บา ร มี ของ พระ องค์ เจต จา นงค์ ภัค ดี ไม่ เสื่อม คลาย ปรา ถ

ภาพที่ 12 ตัวอย่างที่ 10 Chorus 3

ท่อน Outro มีการใช้คอร์ดที่อยู่นอกคีย์ เพื่อให้เกิดความแปลกใหม่ ได้แกคอร์ด Ab และจบบทเพลงด้วยคอร์ด V ซึ่งเป็นการแสดงให้เห็นถึงพระบารมีและพระกรุณาธิคุณอันไม่มีที่สิ้นสุดของกรมสมเด็จพระเทพ

Outro

55 Gm C(sus2) Ab6 Bb F(sus4) C

นา ขอ พระ องค์ ทรง พระ เจริญ

Gm C(sus2) Ab6 Bb F(sus4) C

ภาพที่ 13 ตัวอย่างที่ 11 Outro

บทสรุป

จะเห็นได้ว่าเมื่ออ่านความหมายของคำร้องที่ผู้ต้องชั่งประพันธ์ขึ้นจากโจทย์ที่ว่า เพลงที่มีเนื้อเพลงกล่าวถึง พระมหากษัตริย์คุณของ สมเด็จพระกนิษฐาธิราชเจ้า กรมสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี โดยไม่มีการเอ่ยพระนามของพระองค์อยู่ในคำร้องของเพลงเลย ซึ่งผู้ต้องชั่งตั้งชื่อเพลงว่า “เจ้าหญิง” แต่เมื่อวิเคราะห์ความหมายของเพลงและคำที่ใช้ในเพลงจะไม่สามารถแสดงความรู้สึกได้ว่าเพลงกล่าวถึงเจ้าหญิงได้ชัดเจน เพียงแต่ทราบในความหมายของคำร้องว่าได้กล่าวถึงความสำนึกในพระมหากษัตริย์คุณของพระองค์ใดพระองค์หนึ่งเท่านั้น ในคำร้องมีการใช้ภาษาที่เป็นทางการเนื่องจากต้องกล่าวถึงเชื้อพระวงศ์ซึ่งก็สามารถทำได้ดีแม้จะเป็นภาษาที่ไม่ค่อยทันสมัยนัก แต่ก็แสดงให้เห็นว่าผู้ประพันธ์คำร้องมีความเข้าใจในหลักการเรียบเรียงถ้อยคำและการดำเนินเรื่องของเพลง ส่วนการใช้คอร์ดในเพลงนั้นเนื่องจากทำนองที่วิทยากรให้เป็นต้นแบบนั้นเป็นทำนองที่ไม่ซับซ้อน จึงทำให้การใช้คอร์ดเป็นคอร์ดที่ไม่ซับซ้อนด้วยเช่นกัน เมื่อนำมาวิเคราะห์ก็จะเห็นได้ว่าในแต่ละส่วนของเพลงนั้นผู้ต้องชั่งอาศัยความเข้าใจจากการอบรมประกอบกับความรู้เรื่องดนตรีที่มีพื้นฐานอยู่บ้าง มาใช้ในการประพันธ์คำร้องและคอร์ดประกอบในเพลง เมื่อพิจารณาแล้วผู้ฟังจะได้ยินคล้ายกับเพลงในยุคเก่า แต่ประโยชน์ที่ได้รับอย่างชัดเจนก็คือ ประโยชน์ทางวิชาการดนตรีทั้งจากฝ่ายของผู้ต้องชั่งที่ได้เรียนรู้สิ่งใหม่ในชีวิตการเล่นดนตรี ได้ใช้ความรู้จากการอบรมไปต่อยอดในการเป็นนักประพันธ์เพลง และเป็นการกล่อมเกลาคิดใจให้สุขสงบในระหว่างที่ใช้ชีวิตอยู่ในที่คุมขัง นอกจากนั้น อาจารย์และนักศึกษาที่ร่วมเป็นวิทยากรยังได้ประโยชน์จากการนำบทวิเคราะห์บทประพันธ์นี้มาใช้ในการเรียนการสอนวิชาที่เกี่ยวกับทฤษฎีดนตรีสากลและวิชาเทคโนโลยีดนตรีอีกด้วย

เอกสารอ้างอิง

- ณัชชา พันธุ์เจริญ. (2553). *ทฤษฎีดนตรี* (พิมพ์ครั้งที่ 9). กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์เกศกะรัต.
- ณัชชา พันธุ์เจริญ. (2553). *สังคีตลักษณ์และการวิเคราะห์*. กรุงเทพฯ: ธนาเพรส.
- สมชาย อมระรักษ์. (2532). *ทฤษฎีดนตรีสากลเบื้องต้น*. กรุงเทพฯ: โอเอสพริ้นติ้งเฮาส์.
- สมนึก อุ่นแก้ว. (2555). *ทฤษฎีดนตรีแนวปฏิบัติ* (พิมพ์ครั้งที่ 9). กรุงเทพฯ: จูนพับลิชชิง.
- บรรจง ชลวิโรจน์. (2545). *การประสานเสียง*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์เสมาธรรม.
- ลัญจนะวัต นิมมานรตนกุล. (2552). *ทฤษฎีดนตรีตะวันตก*. ปทุมธานี: นิมมานรตนะกุล.
- สุริยงค์ อัยรักษ์. (ม.ป.ป.). *การเรียบเรียงเสียงประสานดนตรีแจ๊สและป๊อปูลาร์*. สงขลา: มหาวิทยาลัยราชภัฏสงขลา.
- อนรรฆ จรรย์ยานนท์. (2537). *เดิร์นเตอร์พ้อยท์*. กรุงเทพฯ: โอ.เอส.พริ้นติ้ง เฮาส์.